L-importanza tal-aspett viżiv fid-Deċiżjonijiet 2

George Farrugia

Sistemi differenti tal-ortografija

Ħafna minna żgur niftakru l-ewwel snin tagħna l-iskola meta l-għalliema, b'paċenzja kbira, bdew jgħallmuna naqraw u niktbu. Kienet fażi fil-proċess edukattiv li forsi, ta' tfal li konna, dak iż-żmien ma fhimniex biżżejjed l-importanza tagħha u wisq anqas bsarna x'influwenza kellha tħalli fuq il-ġejjieni tagħna.

Jista' jkun li dak iż-żmien konna ninkwetaw aktar fuq id-diffikultajiet assoċjati ma' din il-fażi ġdida u eċċitanti f'ħajjitna, bħal kif se nżommu sew il-lapes, kif se niktbu pulit fuq il-pitazz u forsi l-akbar problema, kif se nitgħallmu niktbu l-kliem ġdid. Jista' jkun li ħafna minna konna nsibuha xi ftit eħfef biex nitgħallmu niktbu l-kliem bil-Malti milli l-kliem bl-Ingliż minħabba, fost oħrajn, li s-sistema ortografika tal-Malti hija aktar fonemika mis-sistema Ingliża fis-sens li fil-Malti r-relazzjoni bejn is-simbolu (l-ittra tal-alfabett) u l-ħoss li jirrappreżenta hija aktar b'saħħitha. Tant li x'aktarx mhux l-ewwel darba li, b'mod mhux korrett għalkollox, l-għalliema qalulna li l-Malti 'niktbuh kif inħossuh'. Sistemi ortografiċi fejn ir-relazzjoni bejn il-fonemi u l-grafemi li jirrappreżentawhom hija b'saħħitha ħafna bl-Ingliż jissejħu 'shallow orthographies' u dawn iwasslu biex l-ortografija tkun aktar konsistenti. Fost il-lingwi li għandhom din it-tip ta' ortografija nsibu l-Ispanjol, il-Finlandiż, it-Tork, it-Taljan u l-Pollakk.

Grafika fuq: Il-Kunsill Nazzjonali tal-Ilsien Malti

Min-naħa l-oħra, is-sistema ortografika tal-Ingliż hija anqas trasparenti minn dik tal-Malti, jiġifieri fiha r-relazzjoni bejn il-fonemi u l-grafemi li jirrappreżentawhom hija anqas b'saħħitha minn dik li nsibu fis-sistema tal-kitba bil-Malti. Sistemi ortografiċi bħal dawn, li jagħtu importanza akbar lil elementi lingwistiċi oħrajn, bħall-morfoloġija u l-etimoloġija, bl-Ingliż jissejħu 'deep orthographies'. Fost il-lingwi li jużaw dawn is-sistemi ta' kitba, minbarra l-Ingliż, nistgħu nsemmu l-Ungeriż, il-Franċiż u l-Korean. Lingwi bħal dawn jippreżentaw sfida akbar kif tiktibhom. Kien għalhekk li meta konna żgħar stajna sibna diffikultà akbar biex nitgħallmu niktbu l-kliem Ingliż li konna niltaqgħu miegħu u kien għalhekk li l-għalliema tagħna kellhom jużaw sistemi apposta biex jgħinuna nitgħallmu dan il-kliem.

> **...aktar ma l-forma devjanti titbiegħed mill-forma proprja, aktar se nirreżistuha u anqas se niktbuha**

Ħafna żgur jiftakru l-famużi leħħiet li l-għalliema kienu juruna għal bosta drabi biex nimmemorizzaw il-kitba ta' ċertu kliem u li mbagħad kienu jwaħħluhom mal-ħitan tal-klassi jew fuq l-oġġetti li jirreferu għalihom biex matul il-jum inħarsu lejhom u bħal donna neħdulhom ritratt mentali ħalli nibqgħu niftakru kif nispelluhom. Dan l-element viżiv fil-fatt huwa fundamentali biex nitgħallmu niktbu kliem ġdid li niltaqgħu miegħu, l-aktar f'dawk il-lingwi li bħall-Ingliż, fis-sistema ortografika tagħhom, l-istess simbolu ma jirrappreżentax dejjem l-istess ħoss u min-naħa l-oħra, l-istess ħoss ma jkunx irrappreżentat dejjem bl-istess simbolu.

Il-kitba, bħall-qari, mhijiex bħat-taħdit għax filwaqt li t-taħdit huwa kapaċità li nakkwistawha b'mod naturali, il-kitba u l-qari huma abbiltajiet li rridu nitgħallmuhom. Il-kitba kienet invenzjoni tal-bniedem li ħtieġlu jieħu mijiet ta' snin sakemm fl-aħħar irnexxielu jiżviluppa sistema fejn il-ħsejjes li jipproduċi b'mod naturali, jittraduċihom b'mod aktar permanenti f'simboli maħżuża biex ikun jista' jirreferi għalihom kull meta jħoss il-ħtieġa. Fl-istess waqt din is-sistema ppreżentat sfidi ġodda, waħda minnhom hija l-isforz li rridu nagħmlu biex nitgħallmu r-rabta li teżisti bejn is-simboli miktuba u l-ħsejjes li jirrappreżentaw. U huwa proprju minħabba f'hekk li f'bosta sistemi pedagoġiċi li jintużaw għat-tagħlim tal-qari u l-kitba l-element viżiv jingħata daqstant importanza. Tant hu hekk, li nstab li karatteristika ewlenija li jippossedu t-tfal li jieħdu sehem f'kompetizzjonijiet ta' spellija hija sewwasew il-memorja viżiva.[1] Dawn it-tfal sempliċiment iħarsu lejn il-kliem u jimmemorizzawh.

Huwa fatt ippruvat li aktar ma niltaqgħu mal-istess kliem fil-forma grafika tiegħu, aktar nagħrfuh malajr u fl-istess ħin, il-probabbiltà li nitgħallmu niktbuh sew hija ferm akbar.[2] Huwa għalhekk li f'ħafna klassijiet tal-primarja ssir daqstant enfasi fuq dik li tissejjaħ 'sight word recognition', l-aktar ta' dak il-kliem 'diffiċli' li fih ma jkunx hemm korrispondenza diretta bejn l-ittri u l-ħsejjes tant li biex nitgħallmu naqrawh u niktbuh ma nkunux nistgħu nużaw sistema ta' dekodifikazzjoni. Studji juruna li dawn is-sight words huma importanti għax inisslu fit-tfal element ta' kunfidenza u jgħinuhom jifhmu iżjed dak li jkunu qed jaqraw.[3] Għaldaqstant, kliem bħal dan x'aktarx li jkollna nimmemorizzawh bħala unit wieħed viżiv. Aktar ma niltaqgħu mal-forma viżiva tiegħu, aktar hemm il-probabbiltà li nitgħallmu naqrawh u niktbuh sew għax ħafna drabi, l-abbiltà tal-qari hija minsuġa mal-abbiltà tal-kitba u normalment dawn iż-żewġ abbiltajiet nitgħallmuhom u niżviluppawhom flimkien tant li għadu mhux ċar liema minnhom nitgħallmu l-ewwel.[4]

Minn dan joħroġ li **l-frekwenza tal-kliem hija fattur ewlieni biex nitgħallmu naqrawh u niktbuh sew.** L-effett tal-frekwenza tal-kelma jinfluwenza l-mekkaniżmu mentali tagħna li jaċċessa l-informazzjoni li nkunu ksibna.[5] Aktar ma niltaqgħu mal-kelma, aktar naċċessawha

---

[1] Ara: https://www.dailymail.co.uk/news/article-3184627/How-born-photographic-memory-able-star-Great-Australian-Spelling-Bee.html

[2] Ara: https://www.nelsonlangarts.com/word-recognition-skills-and-strategies.html u Anne. E. Cunningham, "Accounting for children's orthographic learning while reading text: Do children self-teach?" fil-*Journal of Experimental Child Psychology*, vol.95 (1), Settembru 2006, pp. 56-77.

[3] Ara: https://tinyurl.com/LangDevSightwords

[4] Ara Learning About Literacy: https://cea4autism.org/reading-writing-comes-first/ u https://www2.ed.gov/pubs/StateArt/Read/idea9.html

[5] Ara Murray, W.S., u Forster, K.I.(2004). "Serial mechanisms in lexical access: The rank hypothesis." fi *Psychological Review*, 2004 July, 111, 721-756.

malajr tant li maż-żmien il-kitba tagħha ssir awtomatika.

U jekk waqt li nkunu qed niktbu din il-kelma nieħdu xi żball, il-forma viżiva tagħha bħal donnha tindikalna mill-ewwel li hemm xi ħaġa ħażina fiha.

Imqar fir-regoli ta' kif niktbu bil-Malti dan l-element viżiv jinfilsa ruħu, anzi jitqies bħala wieħed mill-prinċipji fundamentali li fuqhom qabel, imma nkunu diġà rajnieh miktub saħansitra ħafna qabel jibda jintuża fil-Malti. U kif intqal aktar 'il fuq, aktar ma nkunu ltqajna ma' dan il-kliem, aktar ikollna xbieha viżiva ċara tiegħu. Għaldaqstant meta dan il-kliem jinkiteb b'xi forma dfferenti minn dik oriġinali[7] aktar narawh stramb u **aktar ma l-forma devjanti titbiegħed mill-forma proprja, aktar se nirreżistuha u anqas se niktbuha**. Kien għalhekk li d-Deċiżjonijiet 2 taw importanza

Grafika: Kenneth Borg

huma mibnijin ir-regoli uffiċjali tal-kitba bil-Malti.[6] Mifsud (1999, p. 19) jirreferi għalih bħala dak il-prinċipju "li jwissina li kliem li drajnieh miktub b'ċertu mod u li sar stampa f'moħħna, aħjar inżommuh kif inhu".

Messaġġ ċar li ħareġ mill-proċess ta' konsultazzjoni

Minħabba s-sitwazzjoni bilingwi f'pajjiżna u li l-kuntatt mal-Ingliż huwa qawwi sa minn meta nkunu għadna żgħar, ħafna drabi l-kliem Ingliż li nkunu neħtieġu, mhux biss inkunu smajnieh daqstant kbira lill-element viżiv.

Fl-istadji kollha fil-proċess twil ta' konsultazzjoni, ir-rispons tal-maġġoranza ta' dawk li taw l-opinjonijiet tagħhom dwar il-kitba tal-kliem Ingliż fil-Malti, inkluż il-pubbliku inġenerali, kien biex il-kitba tal-kliem Ingliż fil-Malti ma tkunx differenti wisq minn kif jinkiteb fl-Ingliż. Forom li jitbiegħdu ħafna mill-forma miktuba oriġinali jaħsdu u jtellfu lill-qarrejja għax ħafna drabi ma jagħrfuhomx. Kien proprju għalhekk

[6] Ara Mifsud, M. (1999) "Ir-Regoli tal-Kitba tal-Malti", Il-Malti LXXIII.

[7] B''oriġinali' hawn qed nifhmu l-forma miktuba kif tintuża fl-Ingliż.

li l-Kumitat li kien qed jistudja l-kitba tal-kliem Ingliż fil-Malti kellu jagħti widen għal dan il-messaġġ ċar li kien qed jirċievi kontinwament. Din kienet sfida kbira għall-Kumitat biex jara kif se jsolvi d-dilemma bejn it-tendenza li niktbu l-kliem missellef fil-Malti l-aktar fuq prinċipju fonetiku, u l-ħtieġa li l-kitba tal-kliem Ingliż ma titbigħedx mill-kitba oriġinali tiegħu, imqar meta din ma tkunx kompatibbli mal-kitba fonetika ta' dan il-kliem. Ta' min ifakkar li ż-Żieda mat-Tagħrif tal-1984 p. 2 kienet tirrakkomanda li kliem barrani, inkluż il-kliem Ingliż, bħala regola ġenerali għandu jinkiteb kif jinstema':

> 1. Il-kliem ta' nisel barrani jieħu l-valur tiegħu bħala kliem Malti meta jkun aċċettat u użat mill-poplu. Minn dak il-ħin għandu jitqies li hu biċċa mill-ilsien Malti, u biex tiktbu la hemm il-ħtieġa li tmur għall-oriġini tiegħu fl-ilsien barrani, u lanqas ma hemm bżonn li tkun taf ilsna barranin. Trid tkun taf biss kif il-kelma tingħad u tinħass fil-Malti. Din turihielna l-fonetika – jiġifieri kif il-kelma tinħass fil-widna għax hekk daħħalha l-poplu.

Din ir-regola sabet reżistenza kbira u kienet ikkritikata minn bosta. Ħarsa ħafifa lejn il-kitba tal-kliem Ingliż fil-kuntesti kollha ta' kitba bil-Malti qabel ġew ippubblikati d-Deċiżjonijiet 2 malajr turina kemm din ir-regola ma kinitx qed tkun osservata. Għaldaqstant il-Kumitat li kien qed jaħdem fuq il-kitba tal-kliem Ingliż ried jerġa' jeżaminaha u jistħarreġ l-għaliex kienet qed tinkiser ta' spiss, aktar minħabba r-reazzjoni kontriha milli minħabba n-nuqqas ta' għarfien tagħha. Ir-raġuni ewlenija għal dan kienet il-fatt li din ir-regola tiffoka biss fuq l-aspett fonetiku u tinjora kważi għalkollox l-aspett viżiv tal-kliem missellef miktub b'sura Maltija. Għaldaqstant, li kieku d-Deċiżjonijiet 2 ikkonfermaw din ir-regola u l-kliem kollu missellef mill-Ingliż kellu jibda jinkiteb fonetikament, kif pronunzjat minna l-Maltin, żgur li l-kitba ta' kliem bħal 'ħiter', 'piknikkuler', 'kruż', 'majkrowejv', 'kukerħudd', 'giżer', 'ħoki', 'tur', u tant oħrajn kienet (tkompli) tgerrex lil bosta milli jiktbu bil-Malti jew milli josservaw ir-regola għax il-kitba ta' dan il-kliem kienu jqisuha stramba jekk mhux ukoll 'redikola'.

Il-kwestjonarju li fassal il-Kumitat biex jiġbor l-opinjoni tal-pubbliku dwar il-kitba tal-kliem Ingliż ikkonferma dan it-tħassib. Din li ġejja hija tabella li turi l-preferenza tal-pubbliku għall-kitba ta' xi kliem li kien mistħarreġ fil-kwestjonarju fil-fażi ta' konsultazzjoni, ibbażata fuq kampjun ta' 200 kwestjonarju.

Kelma fil-kwestjonarju	% tal-parteċipanti li ppreferew il-forma partikolari
virus	65%
vajrus	35%
lampshade	86%
lempxejd	14%
play	75%
plej	25%
jeans	80%
ġins	20%
preview	88%
privju	12%
tinsureja	0%
insurance	66.7%
tinxurja	100%
inxurjans/inxurins	33.3%
jirrehearsejaw	0%
rehearsal	48%
jirriħersjaw	100%
riħersal/riħersil	52%

F'din it-tabella ninnotaw li ħarġet tendenza ċara ħafna fil-kitba tan-nomi u tal-verbi; fil-każ tal-verbi dehret preferenza qawwija favur il-kitba tagħhom bil-Malti bbażata fuq kriterju fonetiku iżda fil-każ tan-nomi kien hemm preferenza qawwija favur il-kitba tagħhom bl-Ingliż. Dan kien l-ewwel sinjal li, b'xi mod, il-verbi kellhom jiġu trattati b'mod differenti min-nomi. Tendenza oħra li ħarġet kienet li, fil-każ tan-nomi li (sal-lum) fil-Malti m'għandhomx rabta morfoloġika ma' xi verb, il-kitba tagħhom fil-forma oriġinali ('virus', 'lampshade', 'play', 'jeans', 'preview') kienet ippreferuta ferm aktar mill-kitba tagħhom bil-Malti. Din

l-għażla favur il-verżjoni oriġinali nstabet saħansitra f'dawk il-każi fejn l-informanti setgħu rabtu grammatikament in-nom ma' verb li jikkorrispondi miegħu ('insurance' > 'tinxurja', 'rehearsal' > 'jirriħersjaw'). Anzi, fil-każ tan-nom 'insurance' mhux biss kien hemm persentaġġ konsiderevoli favur il-kitba tiegħu bl-Ingliż, talli din il-preferenza kienet ferm aktar mill-preferenza tal-kitba bil-Malti tal-istess nom 'inxurjans'/'inxurins'. Kien innutat ukoll li **l-forma viżiva tal-kitba bil-Malti tal-kliem kompost** minn żewġ elementi (kelmiet) tqieset aktar stramba jew kif ikkummentaw xi wħud, 'redikola' minħabba li kienet "**iċċajpar it-trasparenza tal-binja komposta tal-kelma jew tal-espressjoni Ingliża għal min jaf bl-Ingliż**."[8] Dan kien sinjal ċar li morfoloġikament ir-relazzjoni derivattiva[9] ma kellhiex tkun il-kriterju tal-kitba bil-Malti u għaldaqstant in-nomi u l-verbi kellhom jiġu trattati b'mod differenti.

Id-deċiżjonijiet finali

Is-sondaġġ imsemmi hawn fuq u l-bosta kummenti u fehmiet li l-Kumitat baqa' jirċievi kontra l-kitba ta' kliem Ingliż miktub b'mod stramb, fis-sens li l-kitba tiegħu bil-Malti titbiegħed sew mill-kitba oriġinali, kienu r-raġuni ewlenija li l-aspett viżiv ingħata daqstant importanza fid-Deċiżjonijiet 2. Din l-importanza tidher sewwasew f'dawn id-deċiżjonijiet finali li ttieħdu:

1. Bħala regola ġenerali l-kliem kompost minn żewġ kelmiet jew aktar għandu jitħalla miktub bl-Ingliż, eż. 'air conditioner' mhux 'erkondixiner', 'part-time' mhux 'partajm', 'roundabout' mhux 'rawndebawt', 'shock absorber' mhux 'xokebżorber', 'windscreen' mhux 'windskrin', 'online' mhux 'onlajn', 'broadband' mhux 'brodbend'.

2. Minkejja li l-possibbiltà ta' sistema ta' kitba mħallta fl-istess kelma (eż. 'tiċcheckkja', 'nissaveja', 'jixshoottja') kienet eliminata fi stadju bikri tad-diskussjonijiet, saret eċċezzjoni fil-każ tal-kitba tal-aġġettivi li jitnisslu minn nomi proprji. F'każi bħal dawn iż-żieda grammatikali tinkiteb bil-Malti iżda l-isem jibqa' jżomm il-forma oriġinali tiegħu biex jiġi mħares l-aspett viżiv u l-kelma tinqara bla diffikultà. Għalhekk, niktbu 'Shakespearjan' u mhux 'Xejksperjan', 'Marxiżmu' u mhux 'Marksiżmu'. Bl-istess kriterju ġie deċiż ukoll li n-nomi proprji jibqgħu jżommu l-kitba oriġinali tagħhom u ma jiġux traskritti bil-Malti eż. 'Google', 'Twitter', 'Skype' u mhux 'Gugil', 'Twiter', 'Skajp'.

3. In-nomi proprji missellfa (bħal ismijiet ta' pajjiżi jew postijiet, ditti, organizzazzjonijiet, programmi, akronimi li jinqraw bħala kelma sħiħa, eċċ.) għandhom jibqgħu jinkitbu bl-ortografija oriġinali tagħhom biex jibqgħu jingħarfu u f'każ li jkun meħtieġ li tiżdied magħhom il-vokali tal-leħen din il-vokali għandha tinkiteb żgħira u l-isem jinkiteb b'ittra kbira biex jibqa' jingħaraf: eż. 'l-iSprite', 'l-iStergene', 'l-iSky Mountains', 'l-iSplash and Fun', 'l-iSpice Girls', 'l-iSTART (Strategic Arms Reduction Treaty)'. L-ismijiet xjentifiċi u l-ismijiet ta' pubblikazzjonijiet jinkitbu bil-korsiv[10] u l-vokali tal-leħen tinkiteb żgħira u bil-korsiv ukoll. B'dan il-mod is-sura viżiva ta' dan il-kliem tibqa' trasparenti.

> ...il-forma viżiva tal-kitba bil-Malti tal-kliem kompost, "iċċajpar it-trasparenza tal-binja komposta tal-kelma jew tal-espressjoni Ingliża għal min jaf bl-Ingliż"

4. Fil-każ tal-kliem (fil-parti l-kbira tiegħu nomi) li ma qagħadx għall-grammatika tal-Malti u li jista' jinkiteb bil-Malti jew iżomm l-ortografija oriġinali Ingliża, il-kittieb jingħata l-parir biex ikun responsabbli u jekk jara li s-sura viżiva tal-kliem li jagħżel li jikteb bil-Malti titbiegħed ħafna mill-verżjoni oriġinali tiegħu, bil-konsegwenza li din tista' ddarras jew ittellef lill-qarrejja, ikun aħjar jekk kliem bħal dan iħallih fil-forma oriġinali tiegħu. Mela l-qofol tad-deċiżjoni huwa l-aspett viżiv tal-kelma, kemm din titbiegħed jew tirrispetta l-forma viżiva tal-kelma oriġinali. Tant hu hekk li f'bosta partijiet tad-dokument insibu referenza għal dan il-punt, eż. "Iżda meta l-kittieb iqis li xi nomi bħal dawn ikunu

[8] Ara Deċiżjonijiet 2, p. 8.

[9] Biex tkun taf aktar dwar id-differenza bejn il-morfoloġija derivattiva u l-morfoloġija inflettiva ara l-artiklu ta' Michael Spagnol f'din il-ħarġa.

[10] Ara Deċiżjonijiet 1 (2.3 u 2.4).

ndraw fis-sura Maltija tagħhom u/jew ma jitbegħdux viżwalment mill-forma Ingliża, jista' jiktibhom la Maltija."(p. 14) u "Għalhekk, filwaqt li l-kittieb jista' jagħżel li jikteb 'kompjuter/s' għax iqishom forom li ndraw la Maltija u lanqas ma jitbiegħdu viżwalment daqstant mill-forma Ingliża, jiddeċiedi li ma jiktibx 'toilet/s' la Maltija (jiġifieri, 'tojlit/s') għax iħoss li dawn il-forom ma ndrawx, jitbiegħdu mill-forma Ingliża u jdarrsu lil min jaqrahom." (p. 15)

5. Għandna wkoll xi nomi li l-plural tagħhom huwa adattat morfoloġikament u għalhekk jinkiteb biss la Maltija ('xorzijiet', 'ġinsijiet' u 'bwiez'). Dan ifisser li s-singular ta' dawn in-nomi suppost għandu jinkiteb biss 'xorz', 'ġins' u 'buz'. Madanakollu din il-forma titbiegħed ħafna viżwalment mill-forma Ingliża u ddarras lil bosta. Kien għalhekk li saret eċċezzjoni għal dawn it-tliet każijiet u ġie deċiż li wieħed jista' jiddeċiedi li jħalli s-singular miktub ukoll la Ingliża ('shorts', 'jeans' u 'boots').

6. Il-morfema Ingliża tal-plural –s għandha tibqa' tinkiteb '-s' anke meta tieħu l-ħoss ta' 'ż' pereżempju fit-tarf ta' kliem bħal 'klabbs' u 'bloggs' biex dan il-kliem ma jitbigħedx wisq mill-forma viżiva oriġinali tiegħu.

7. Minkejja li l-kitba tal-element 'eks' (fis-sens ta' xi ħadd li kien jokkupa xi kariga, professjoni jew pożizzjoni u issa m'għadux) hija aċċettata, xi wħud għadhom jarawha stramba f'għajnejhom għax titbiegħed wisq mill-forma viżiva 'ex'. Kien għalhekk li fid-Deċiżjonijiet 2 din tal-aħħar ma twarrbitx għalkollox u huwa possibbli niktbu ż-żewġ forom, pereżempju, 'eks surġent tal-pulizija' u 'ex surġent tal-pulizija'.

F'dan il-kuntest nistgħu nifhmu aħjar dan il-paragrafu f'p. 14 tad-Deċiżjonijiet 2:

> Għalhekk, ir-raġuni għaliex wieħed jikteb nom bħal 'brejk'[11] la Maltija mhijiex għax juża l-verb korrispondenti 'ibbrejkja – jibbrejkja' imma għax il-plural tan-nom huwa adattat morfoloġikament (brejkijiet).

Ir-relazzjoni derivattiva m'għandhiex tkun il-kriterju tal-kitba la Maltija. Il-firda bejn in-nom u l-verb hija importanti **għax inkella jkollna każijiet fejn** il-verb adattat jinkiteb la Maltija imma **n-nom korrispondenti, li jkun jidher stramb miktub la Maltija, ma nkunux nistgħu neskluduh** u jkollu jinkiteb bilfors la Maltija wkoll, eż. 'iċċarġja l-batterija' – 'iċ-ċarġ (charge) tal-batterija wasal biex jispiċċa', 'iħħekkja s-sistema' – 'il-ħeker (hacker) intbagħat il-ħabs'.

Fil-verità, is-separazzjoni tan-nomi mill-verbi ma kinitx ħaġa mixtieqa għax idealment kellhom ikunu applikati l-istess kriterji għall-kitba tal-kliem kollu mill-Ingliż irrispettivament minn jekk huwiex nomi, verbi, aġġettivi jew partiċipji. Madanakollu li kieku ġiet applikata r-relazzjoni derivattiva biex tkun imħarsa r-rabta morfoloġika bejn il-verbi u nomi, ladarba teoretikament minn kull nom missellef fil-Malti teżisti l-possibbiltà li nnisslu verb, kien ikollna wkoll il-possibbiltà li niktbu n-nom missellef bil-Malti wkoll minħabba r-rabta tiegħu mal-verb, eż 'stejpil, stejpler – stejpiljajt'; 'ħajlajter – iħħajlajtja'. B'dan il-mod seta' jiġri li l-kitba ta' xi nomi bil-Malti setgħet titbiegħed ħafna mill-forma oriġinali tagħhom bl-Ingliż, xi ħaġa li kif kien argumentat f'din il-ktiba, ma kinitx mixtieqa.

Kien proprju għalhekk li r-relazzjoni derivattiva ma tqisitx bħala l-kriterju tal-kitba bil-Malti, biex tkun tista' ssir is-separazzjoni tan-nomi mill-verbi. Minflok, kien applikat il-kriterju inflettiv li jqis forom differenti tal-istess nom jew tal-istess verb jew tal-istess aġġettiv/partiċipju (eż. 'brejk – brejkijiet', mhux 'brejk' – 'ibbrejkja'; 'xutt – xuttijiet', mhux 'xutt' – 'ixxuttja'). B'dan il-mod tnaqqset il-possibbiltà li jkollna niktbu xi nomi b'mod differenti ħafna mill-kitba oriġinali tagħhom, kitba li setgħet iddejjaq lill-kittieba, ittellef lill-qarrejja u tgerrex lil bosta milli jiktbu bil-Malti.

Dr George Farrugia huwa lettur tal-Malti fl-Università ta' Malta

[11] Hawn qed nirreferu għal 'brejk tal-karozza'.